

O notarjih ali beležnikih.

Pravno-zgodovinska črtica.

(Konec.)

Leta 1837. napovedal se je za lom.benečansko kraljevino nov notarski red, tudi je stopil v začasno moč najv. ukrep z dne 5. januarija 1837, kateri je c. kr. senatu vrhovnega sodnega oblastva v Veroni dovolil, da sme imenovati, predno še izide novi not. red, nove notarje, kadar to žele in potrebujejo dežele in koder so prazne take službe. Za tem razglasil se je še najv. ukrep z dne 4. marcija 1837. Po teh ukrepih moral je n. pr. kompetent biti doktor prava in izkazati se, da je dosegši doktorstvo dve leti za tem potrebno prakso zvrševal pri službujočem notarji; tega pa ni bilo treba tistemu, ki je dobro dostal izpit za odvetnika ali pa civilnega sodnika. Prošnje je bilo vlagati pri notarski zbornici, katera jih je priloživši mnenje odposlala apelacijskemu sodišču, a od tod so prošnje šle pred senat vrhovnega sodnega oblastva, kateri je imenovanje izrekel.

Za Dalmacijo pa je najv. ukrep z dne 11. februvarija 1840 dovolil vrhovnemu sodnemu oblastvu, da sme imenovati notarje tam, koder jih je treba ali so vsaj koristni, ter svojemočno odpravljati dvome in neprilike, ki bi se utegnile nastavljati zvršitvi tega začasnega pravila.

Ta razlika je v Avstriji vladala do 1849. leta.

Ko pa so tega leta sploh začeli znova uravnavati sodstvo, mislili so tudi na notarstvo. Pojavi'o se je spoznanje, da ta institut ni zgolj važen, nego celo nujno potreben varnemu in urejenemu prometu, ter da kaže razširiti mu področje. Pravosodno ministerstvo ga je priporočalo in potem uvedlo na podlogi najv. ukrepa z dne 9. majnika 1850. Avgusta meseca je na to predložen bil načrt beležniškega reda, ki ga je tudi odobril najv. ukrep z dne 29. septembra 1850. Dotično ministerstvo priporočilo veli, da je notarjem delovati v jedni najvažnejših strok pravnega življenja, kadar se namreč učinjajo pravna opravila, da so javno overovljeni zaupni možje, ker se njihovim delom podeljuje izredna veljava, katera se lahko še bolj razvije. Notarski red z dne 29. septembra 1850, št. 366 drž. zak. bil je razglašen za spodnje

in gorenje Avstrijsko, Solnograško, Štajersko, Koroško, Kranjsko, Goriško, Gradiško in Istro, Trst, Tirole in Predarelsko, Češko Moravsko in Sleško, — toda niso ga povse in povsod zvrševali. Odpravljen je bil pa z notarskim redom z dne 21. marcija 1855, št. 94 drž. zak., ker je bilo treba, kakor pravi uvod, izpremeniti nekaj določeb o notarstvu; samo oblast obstoječih meničnih notarjev z njim ni ponehala.

V novem zakonu, ki je stopil v moč dné 1. avgusta 1855. l., dana je avstrijskemu beležništvu tista obsežna podloga, na kateri še dandanes stoji, samo bolj razvito v notranjem. Beležniki imeli so po tem redu dvojno področje, bilo jim je opravljati pravo notarsko delo in pa podpirati sodišča kot sodni komisarji. Kar se tiče listin, bilo je strankam na izbér, hočejo li s pomočjo notarjevo dobiti si listine, katere jim lahko služijo kot odlično, navadno pravde odstranjujoče dokazilo o razločno sklenenem in natančno izraženem pravnem opravilu, ali pa izhajati brez takšnega, celo brez pismenega dokumenta. Zakonodavec tedaj še ni hotel uvesti t. zv. „notarijatske zapovedi“ in to ozi-raje se na načela obč. drž. zak., po katerih so pogodbe lahko ustne ali pismene, potem pa tudi zategadelj, da se opravila brez potrebe ne obtežujejo ter stranke pravno ne ščitijo, če tega nočejo. Kot sodne komisarje je zakon postavil notarje nekoliko zaradi tega, da sodiščem odvzame nekaj dela, nekoliko da strankam pospešuje njihova opravila in naposled tudi zaradi notarjev samih, da jim zagotovi subsistencijo; na vse to je tudi ozirati se pri praktičnem pozivanji beležnikov k takim opravilom.

Zelo važno vprašanje, sme li notarska služba biti združena z odvetniškim opravilom, reši napominani zakon: S službo notarjevo je advokaturo moči združiti le na deželi in po tistih mestih, kjer ni deželnega sodišča. To pa zategadelj, ker so na deželi dotlej živeli odvetniki, katerim je bilo opravljati beležniška opravila; takim odvetnikom bi ta dohodek čisto usahnil, če bi se jim notarijat odvezel, ker v teh krajih stranke nimajo svojih zastopnikov, da bi jih za svet povpraševale glede važnih pogodeb, nego notar jim skrbi ob jednom za vsebino in obliko listine.

Število notarjev je bilo določeno, tako tudi kraj njihovega področja. Za Štajersko jih je bilo 69, za Koroško 21, za Kranjsko 19, za Goriško in Gradiško, Istro in Trst 40. V Gradci bilo je

ustanovljenih 6, v Celji 2, v Celovci 3, v Ljubljani 3, v Rudolfovem 1, v Trstu 8; v Gorici 3.

V ustroj pa je bilo treba spraviti še dvojno uredbo: notarijske arhive in notarijske zbornice.

Uže ministersko priporočilo iz leta 1850 je izjavljalo, da je treba zapovedi, kaj tedaj storiti z notarskimi zapisi, kadar beležnik preneha uradovati. Tega vprašanja bi ne bilo, ako bi se vsprejel sistem, da je moči kupiti notarske urade. Ali zoper tak sistem govorijo vsestranske izkušnje po drugih deželah in če kje, tako tiči poglavitni vzrok popačenju beležništva, katero je po nekod res nevarno postalo, v tem, da je moči prodajati te urade. Za zapise bi se pa vsekakor dalo skrbeti tudi tako, da bi jih prevzel kak drugi notar, ki bi bil dolžan shranjevati jih ter dajati od njih prepise. Ali tu bi morali notarju izročati zapise vseh njegovih sprednikov, potem bilo bi razmerje med njim in sprednikovimi pravnimi nasledniki često tako zamotano, da bi se računi dali rešiti samo s pravedmi. Bilo je torej najbolje reči, da država prevzame zapise bivšega notarja in to bodi si kot breme, bodi si kot korist, ki je združena s shranjevanjem in drugačno manipulacijo aktov. Po vsem tem bilo je treba ustanoviti notarijske arhive. Vzdrževati pa jih je najbolje kazalo s tistimi pristojbinami, katere plačujejo stranke za odpravke, prepise itd. listin, shranjenih v arhivu. V tem smislu slovejo tudi določila notarskega zakona.

Notarijske zbornice, pravi napominano minist. priporočilo, najlaže vzdržujejo uzoren red in poštenje med notarji ter tako tudi utrjujejo obstoj notarijata. Njim je tudi največ do tega smotra in nadejati se je zlasti od njih nasvetov, kako je nadalje razvijati ta institut in kako ga je delati res koristnim. Zaradi tega bilo jim je dati primerno področje, četudi ne vse disciplinarne oblasti,

Iz teh osnov je izišel sedanji še bolj razviti in popolnjeni beležniški zakon z dne 25. julija 1871. l. drž. zak. št. 75.

—l.

